

تبیین نقش سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در رفتارهای شهروندی تحصیلی: بررسی نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۲/۵

علیرضا شریفی اردانی^۱، سید محمدعلی میر جلیلی^{۲*}، طیبه غلامزاده بافقی^۳، طیبه جمالی^۴، ام البنین شببانی^۵

مقاله پژوهشی

چکیده مبسوط

مقدمه: معلمان به‌عنوان عناصر کلیدی نظام آموزشی، نیازمند مشارکت داوطلبانه در فعالیت‌هایی فراتر از وظایف رسمی خود هستند. این اقدامات در ادبیات پژوهش تحت عنوان رفتارهای شهروندی تحصیلی شناخته می‌شوند و شامل یاری‌رسانی، مشارکت اجتماعی و پایبندی به قواعد دانشگاهی است (مک‌فارلین و برگ، ۲۰۱۸). شواهد نشان می‌دهد این رفتارها نقش مؤثری در پیشگیری از بی‌صدافتی و بهبود عملکرد تحصیلی دارند (وان دیک و همکاران، ۲۰۰۵). باوجود اهمیت موضوع، رفتارهای شهروندی تحصیلی در میان دانشجویان معلمان کمتر بررسی شده است. بورديو سه نوع سرمایه انسانی شامل سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را معرفی می‌کند. سرمایه اجتماعی خانواده شامل اعتماد، هنجارها و شبکه‌های ارتباطی است (کلمن، ۱۹۹۰). سرمایه فرهنگی شامل دانش، مهارت‌ها و ترجیحات فرهنگی می‌شود. سرمایه اقتصادی نیز به وضعیت درآمدی، مالکیت و اشتغال خانواده اشاره دارد. مطالعات پیشین نشان داده‌اند که این سرمایه‌ها می‌توانند بر رفتارهای مثبت اجتماعی تأثیرگذار باشند (بوگلر و سومچ، ۲۰۲۱؛ رویز-پالومینو و همکاران، ۲۰۲۳). اما پرسش اساسی این است که این سرمایه‌ها از چه طریقی به بروز رفتارهای شهروندی منجر می‌شوند؟ پژوهشگران یکی از مسیرهای احتمالی را منش‌های اخلاقی می‌دانند (کوهن و مورس، ۲۰۱۴). منش اخلاقی شبکه‌ای از صفات نسبتاً پایدار و سازمان‌یافته است که ارزش‌های فرهنگی در آن‌ها نهادینه شده و بر شناخت، هیجان و رفتار فرد اثر می‌گذارد. شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که افراد با سطوح بالاتر منش‌های اخلاقی، رفتارهای مثبت سازمانی بیشتری از خود نشان می‌دهند (لموین و همکاران، ۲۰۱۹). ناروز و لاپسلی (۲۰۰۹) تأکید دارند که منش‌های اخلاقی تحت تأثیر ویژگی‌های بافت اجتماعی-اقتصادی رشد می‌یابند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که تاکنون پژوهشی نقش همزمان سرمایه‌های سه‌گانه بورديو و منش اخلاقی را در پیش‌بینی رفتارهای شهروندی تحصیلی بررسی نکرده است. بنابراین، هدف پژوهش حاضر تبیین رفتارهای شهروندی تحصیلی بر اساس سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی در میان دانشجویان معلمان بود. هدف اصلی پژوهش، تبیین علی رفتارهای شهروندی تحصیلی بر اساس سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با در نظر گرفتن نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی بود. اهداف فرعی شامل بررسی اثرات مستقیم سه نوع سرمایه بر رفتارهای شهروندی

۱. دکترای روان‌شناسی تربیتی، گروه روانشناسی تربیتی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران. sharifiardani88@gmail.com

۲. استادیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

(نویسنده مسئول) * dr.sma.mirjalily@cfu.ac.ir

۳. مربی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. tayebh_gholamzadehQ@pnu.ac.ir

۴. مربی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. tayebbehjamali@pnu.ac.ir

۵. استادیار، گروه روانشناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. omolbanin_iran_2000@pnu.ac.ir

تحصیلی و بر منش‌های اخلاقی، بررسی اثر مستقیم منش اخلاقی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی، و بررسی اثرات غیرمستقیم (واسطه‌ای) هر سه نوع سرمایه از طریق منش اخلاقی بود.

روش: پژوهش حاضر از حیث هدف، بنیادی و از نظر روش، توصیفی-همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان معلمان دانشگاه فرهنگیان استان یزد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود (۲۴۲۵ نفر). حجم نمونه بر اساس دیدگاه کلین (۲۰۲۳) به تعداد ۳۶۰ نفر (۱۸۰ دختر و ۱۸۰ پسر) در نظر گرفته شد. نمونه‌گیری به روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفت. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، داده‌های ۳۵۲ نفر (۱۷۳ پسر و ۱۷۹ دختر) وارد تحلیل نهایی شد. ابزارهای پژوهش شامل پنج پرسش‌نامه بود: پرسش‌نامه رفتار شهروندی تحصیلی گل‌پرور (۱۳۸۹) با ۲۱ گویه و پایایی ۰.۸۰؛ پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی خانواده اکبری (۱۳۹۲) با ۳۳ گویه و پایایی ۰.۷۶ تا ۰.۸۴؛ پرسش‌نامه منش‌های اخلاقی خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) با ۲۴ گویه و پایایی ۰.۸۷؛ پرسش‌نامه سرمایه فرهنگی شریتیان و اسکندری (۱۳۹۶) با ۲۱ گویه و پایایی ۰.۸۶؛ و پرسش‌نامه سرمایه اقتصادی خانواده شریفی اردانی و همکاران (۱۴۰۱) با ۱۱ گویه و پایایی ۰.۹۰. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-26 و SmartPLS-3 تحلیل شدند. برای بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم از روش بوت‌استرپ با ۵۰۰۰ زیرنمونه استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌های توصیفی نشان داد از ۳۵۲ شرکت‌کننده، ۱۷۳ نفر (۴۹ درصد) پسر و ۱۷۹ نفر (۵۱ درصد) دختر بودند. نتایج همبستگی نشان داد بین سرمایه فرهنگی ($r=0.14$)، سرمایه اجتماعی ($r=0.30$)، سرمایه اقتصادی ($r=0.25$) و منش اخلاقی ($r=0.47$) با رفتارهای شهروندی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($p<0.01$). همچنین بین هر سه نوع سرمایه با منش اخلاقی نیز رابطه مثبت و معناداری مشاهده شد.

نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد که سرمایه اجتماعی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی اثر مستقیم معنادار دارد ($\beta=0.19$)، $p=0.002$ ، در حالی که سرمایه فرهنگی ($\beta=-0.04$) و سرمایه اقتصادی ($\beta=0.06$) اثر مستقیم معناداری نداشتند. هر سه نوع سرمایه به‌طور معناداری منش اخلاقی را پیش‌بینی کردند: سرمایه اجتماعی ($\beta=0.13$)، $p=0.005$ ، سرمایه اقتصادی ($\beta=0.23$)، $p=0.001$ و سرمایه فرهنگی ($\beta=0.20$)، $p=0.001$. همچنین منش اخلاقی تأثیر قابل‌توجهی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی داشت ($\beta=0.42$)، $p=0.001$.

در بررسی اثرات غیرمستقیم، سرمایه فرهنگی ($\beta=0.10$)، $p=0.003$ و سرمایه اقتصادی ($\beta=0.08$)، $p=0.004$ (از طریق منش اخلاقی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی اثرگذار بودند، اما اثر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی معنادار نبود ($\beta=0.05$)، $p=0.098$). متغیرهای مستقل توانستند ۲۷.۳ درصد از واریانس رفتارهای شهروندی تحصیلی و ۱۷.۶ درصد از واریانس منش اخلاقی را تبیین کنند. شاخص برازش مدل (SRMR) برابر با ۰.۰۸ به‌دست آمد که در سطح قابل‌قبول قرار دارد.

بحث و نتیجه‌گیری: یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه اجتماعی خانواده به‌صورت مستقیم بر رفتارهای شهروندی تحصیلی تأثیر دارد. خانواده‌هایی که دارای شبکه‌های ارتباطی قوی‌تر و روابط مبتنی بر اعتماد هستند، محیطی ایجاد می‌کنند که ارزش‌های اخلاقی در آن درونی شده و به بروز رفتارهای مسئولانه می‌انجامد. این یافته با پژوهش‌های پیشین (باسو، پرادان و تواری، ۲۰۱۷؛ بوگلر و سومچ، ۲۰۲۱) همسو است. از سوی دیگر، سرمایه فرهنگی و اقتصادی به‌تنهایی نمی‌توانند موجب بروز رفتارهای مثبت شوند، بلکه زمانی کارآمد هستند که از طریق پرورش منش‌های اخلاقی عمل کنند. رفاه اقتصادی و سرمایه فرهنگی زمانی به رفتارهای شهروندی تحصیلی منجر می‌شوند که با فضایل اخلاقی همراه باشند. این یافته با دیدگاه اسمیت (۲۰۱۳) همسو است که معتقد است سرمایه‌های مختلف انسانی در تعامل با یکدیگر به پیامدهای مثبت منجر می‌شوند. نقش قوی منش اخلاقی ($\beta=0.42$) در پیش‌بینی رفتارهای شهروندی تحصیلی نشان‌دهنده اهمیت این سازه شخصیتی است. نتایج این پژوهش اهمیت منش اخلاقی را به‌عنوان سازوکاری کلیدی در انتقال اثر سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی خانواده به حوزه

رفتارهای مطلوب تحصیلی برجسته می‌سازد و بر نقش ویژه سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری مستقیم این رفتارها تأکید می‌کند. از جمله محدودیت‌های پژوهش می‌توان به استفاده از روش پیمایشی و احتمال سوگیری خودگزارشی، پایین بودن مقدار AVE منش اخلاقی (۰.۴۷) و انجام پژوهش در یک استان واحد اشاره نمود. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده از روش‌های ترکیبی و مطالعات طولی استفاده شود. همچنین برنامه‌های تربیت معلم باید کارگاه‌های توسعه منش اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی را طراحی کنند و ارتباط دانشگاه با خانواده‌ها برای تقویت سرمایه اجتماعی افزایش یابد.

چکیده

مقدمه: در سال‌های اخیر، رفتارهای شهروندی تحصیلی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اساسی در ارتقای کیفیت یادگیری، بهبود تعاملات دانشگاهی و تقویت مسئولیت‌پذیری دانشجویان مورد توجه فزاینده پژوهشگران قرار گرفته است. این رفتارها از عوامل گوناگون فردی و خانوادگی تأثیر می‌پذیرند؛ از این‌رو، هدف پژوهش حاضر تبیین علّی رفتارهای شهروندی تحصیلی بر اساس سرمایه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با در نظر گرفتن نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی در میان دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان بود.

روش: روش پژوهش توصیفی-همبستگی و از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان یزد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. نمونه‌ای به حجم ۳۶۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد که از این میان ۳۵۲ نفر در تحلیل نهایی شرکت کردند. ابزارهای پژوهش شامل پرسش‌نامه‌های رفتار شهروندی تحصیلی (گل پرور، ۱۳۸۹)؛ سرمایه اجتماعی خانواده (اکبری، ۱۳۹۲)؛ سرمایه‌های فرهنگی (شربتیان و اسکندری، ۱۳۹۶) و منش‌های اخلاقی (خرمایی و قائمی، ۱۳۹۷) بود. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS-26 و Smart PLS-3 تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی تأثیر مستقیمی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی دارد ($\beta = 0/19$)، در حالی که سرمایه فرهنگی ($\beta = -0/04$) و سرمایه اقتصادی ($\beta = 0/06$) فاقد تأثیر مستقیم معنادار بودند. هر سه نوع سرمایه به‌طور معناداری منش اخلاقی را پیش‌بینی کردند (سرمایه اجتماعی؛ $\beta = 0/13$ ، سرمایه اقتصادی؛ $\beta = 0/23$ ، سرمایه فرهنگی؛ $\beta = 0/20$). همچنین منش اخلاقی تأثیر قابل توجهی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی داشت ($\beta = 0/42$). در مسیرهای غیرمستقیم، سرمایه فرهنگی منش اخلاقی ($\beta = 0/10$) و سرمایه اقتصادی ($\beta = 0/08$) از طریق منش اخلاقی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی اثرگذار بودند، اما اثر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی معنادار نبود ($\beta = 0/05$).

نتیجه‌گیری: این نتایج نقش مستقیم سرمایه اجتماعی را در تقویت رفتارهای شهروندی تحصیلی برجسته کرده و بر اهمیت منش اخلاقی به‌عنوان سازوکار واسطه‌ای در انتقال اثر سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی تأکید دارد.

کلمات کلیدی: رفتار شهروندی تحصیلی، سرمایه اجتماعی خانواده، سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی، منش اخلاقی.

Explaining the Role of Economic, Social, and Cultural Capital in Academic Citizenship Behaviors: Investigating the Mediating Role of Moral Character

Received: 2025/12/26 Accepted: 2026/4/25

Alireza sharifi ardani¹, Seyyed MohammadAli Mirjalili^{2*}, Tayebeh Gholamzadeh Bafqy³,
Tayebeh Jamali⁴, Omolbanin Sheibani⁵

Original Article

Abstract

Introduction: In recent years, academic citizenship behaviors have increasingly attracted researchers' attention as key components in enhancing learning quality, improving academic interactions, and strengthening students' sense of responsibility. These behaviors are influenced by various individual and familial factors. Accordingly, the present study aimed to causally explain academic citizenship behaviors based on economic, social, and cultural capital, with the mediating role of moral character among student teachers at Farhangian University.

Method: This research employed a descriptive-correlational design using structural equation modeling (SEM). The statistical population included all pre-service teachers at Farhangian University in Yazd during the 2023–2024 academic year. A total of 360 participants were selected through cluster random sampling, and data from 352 individuals were ultimately analyzed. The measurement tools included questionnaires on academic citizenship behavior (Golparvar, 2010); family social capital (Akbari, 2013); cultural capital (Sharbatian & Eskandari, 2017); and moral character (Khormaei & Ghaemi, 2018). Data were analyzed using SPSS-26 and SmartPLS-3 software.

Results: The results indicated that social capital had a direct significant effect on academic citizenship behaviors ($\beta = 0.19$), while cultural ($\beta = -0.04$) and economic capital ($\beta = 0.06$) did not. All three types of capital significantly predicted moral character (social: $\beta = 0.13$; economic: $\beta = 0.23$; cultural: $\beta = 0.20$). Moreover, moral character significantly influenced academic citizenship behaviors ($\beta = 0.42$). Regarding indirect effects, cultural ($\beta = 0.10$) and economic capital ($\beta = 0.08$) influenced academic citizenship behaviors through moral character, whereas the indirect effect of social capital was not significant ($\beta = 0.05$).

Conclusion: The research findings highlight the direct role of social capital in enhancing academic citizenship behaviors and underscore the mediating role of moral character in transmitting the effects of cultural and economic capital.

Keywords: Academic citizenship behavior, cultural capital, family economic capital, family social capital, moral character.

1. PhD in Educational Psychology, Department of Educational psychology, Faculty of psychology and Educational Science, Shiraz University, Shiraz, Iran. Email: sharifiardani88@gmail.com

2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Science. Farhangian University, Tehran, Iran. * Corresponding Author :Email: dr.sma.mirjalili@cfu.ac.ir

3. Instructor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: tayebh_gholamzadehQ@pnu.ac.ir

4. Instructor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: tayebhamali@pnu.ac.ir

5. Assistant Professor, Department of Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Payame Noor University, Tehran, Iran. Email: omolbanin_iran_2000@pnu.ac.ir

مقدمه

سازمان آموزش و پرورش مسئولیت تربیت نیروی انسانی کارآمد را بر عهده دارد، چراکه این امر از ارکان اساسی پیشرفت جوامع به شمار می‌رود. دستیابی به این هدف مستلزم ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان است. معلمان به‌عنوان عناصر کلیدی نظام آموزشی، باید همواره فرصت توسعه مهارت‌ها و توانمندی‌های خود را داشته باشند تا بتوانند به‌عنوان الگوهای الهام‌بخش^۱ ایفای نقش کنند (رملی^۲ و همکاران، ۲۰۲۰؛ روهمان^۳ و همکاران، ۲۰۲۲، ۲۰۲۳). نقش معلمان در تحقق اهداف مدرسه به‌عنوان یک نهاد آموزشی بسیار حائز اهمیت است. در این راستا، همانند سایر سازمان‌ها، مدارس نیز نیازمند مشارکت داوطلبانه معلمان در فعالیت‌هایی هستند که فراتر از وظایف رسمی آن‌ها تعریف می‌شود. این‌گونه اقدامات در ادبیات پژوهش تحت عنوان رفتارهای شهروندی سازمانی^۴ شناخته می‌شوند (سولتون^۵، ۲۰۲۳). اهمیت این رفتارها صرفاً به محیط حرفه‌ای معلمان در مدرسه محدود نمی‌شود، بلکه برای معلمان پیش از خدمت در فضای دانشگاهی و در میان دانشجوی معلمان نیز، رفتارهای مشابهی با عنوان رفتارهای شهروندی تحصیلی^۶ مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته‌اند (مک‌فارلین و برگ^۷، ۲۰۱۸).

پژوهشگران، رفتارهای شهروندی تحصیلی را مجموعه‌ای از نگرش‌ها و فعالیت‌هایی می‌دانند که به خدمات داخلی و خارجی مرتبط هستند و از زیرساخت‌های زندگی تحصیلی و نیز مأموریت گسترده‌تر شهروندی در دانشگاه پشتیبانی می‌کنند (مک‌فارلین و برگ، ۲۰۱۸). این رفتارها شامل اقداماتی مانند تدریس، پژوهش، نظارت بر دانشجویان، خدمت در دانشگاه و کمیته‌های خارجی، ایفای نقش‌های رهبری و مدیریتی در ساختار دانشگاهی، داوری علمی برای مجلات دانشگاهی یا نهادهای تأمین مالی، فعالیت به‌عنوان ممتحن یا ناظر خارجی و همچنین سازمان‌دهی همایش برای انجمن‌های حرفه‌ای یا علمی می‌شود (مک‌فارلین و برگ، ۲۰۱۸).

شواهد نشان می‌دهد که رفتارهای شهروندی نقش مؤثری در پیشگیری از بی‌صدقتی و خشونت در میان فراگیران و نیز بهبود عملکرد تحصیلی آنان دارند (وان‌دیک و همکاران^۸، ۲۰۰۵). اهمیت این رفتارها در ایجاد فضای مثبت، افزایش رضایت، ارتقای عملکرد و اثربخشی نظام آموزشی است (آریانی^۹، ۲۰۱۳). باوجود اهمیت این موضوع، رفتارهای شهروندی تحصیلی هنوز به‌طور گسترده بررسی نشده‌اند، هرچند یافته‌ها نشان می‌دهد که کارکردی مشابه با رفتار شهروندی سازمانی دارند (گور و همکاران^{۱۰}، ۲۰۱۲). در زمره عوامل تأثیرگذار بر رفتارهای شهروندی برخی مطالعات اخیر به نقش سرمایه‌های انسانی پرداخته‌اند (بوگler و سومچ^{۱۱}، ۲۰۲۱؛ خلیف و همکاران^{۱۲}، ۲۰۲۱). در این راستا، بوردیو (۱۹۸۴؛ به نقل از شریفی اردانی و خرمائی، ۱۴۰۱) سه نوع سرمایه انسانی شامل سرمایه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی را معرفی می‌کند.

سرمایه اقتصادی^{۱۳} می‌تواند مستقیماً به پول تبدیل شود و می‌تواند در درآمد و ثروت خانواده تجلی یابد و به‌منظور انعکاس ماهیت تجمعی شرایط اقتصادی یک خانواده به‌جای درآمد گسسته یک‌ساله، برخی از محققان استدلال می‌کنند که ثروت که به‌عنوان کل دارایی‌ها به‌جای درآمد سالانه تعریف می‌شود، برای درک مفهوم سرمایه اقتصادی مناسب‌تر است (را^{۱۴}، ۲۰۱۴). برخی

1. Inspirational
2. Ramli
3. Rohman
4. organizational citizenship behavior (OCB)
5. Soelton
6. Academic citizenship behaviors (ACBs)
7. Macfarlane, & Burg
8. Van Dick et al.
9. Ariani
10. Gore
11. Bogler & Somech
12. Khlifat et al.
13. economic capital
14. Ra

از محققان سرمایه اقتصادی را ارزیابی فرد از وضعیت و کیفیت داشته‌های خود به لحاظ دارایی‌های اقتصادی می‌دانند، نه فقط میزان دارایی و سرمایه مالی فرد. در این تعریف سرمایه اقتصادی ذهنی است تا عینی و بیشتر وابسته به قضاوت فرد در مورد وضعیت اقتصادی خویش است (شریفی اردانی، اثنان عشریه و همکاران، ۱۴۰۱). از سویی پژوهش‌ها بر نقش وضعیت اجتماعی-اقتصادی به‌عنوان یکی از بافت‌های مهم تأثیرگذار بر رشد انسان تأکید دارند (شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱؛ هوسوکاوا و کاتسورا^۱، ۲۰۱۷؛ کاسم و هوتاگالونگ^۲، ۲۰۲۰). سرمایه اقتصادی در پژوهش حاضر به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر بر رفتار شهروندی تحصیلی در نظر گرفته می‌شود.

یکی دیگر از سرمایه‌های انسانی که بورديو (۱۹۸۴)؛ به نقل از شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱) مطرح کرده، سرمایه اجتماعی است که شامل اعتماد، هنجارها و شبکه‌هایی می‌شود که ارتباطی سازگارانانه میان افراد ایجاد می‌کنند (پاتنام، ۲۰۰۰). در همین راستا، سرمایه اجتماعی خانواده^۳ نیز که از نظریه بورديو الهام گرفته و نخستین بار توسط کلمن (۱۹۹۰) معرفی شده، به روابط درون و بیرون خانواده اشاره دارد. روابط درون خانواده شامل زمانی است که والدین با فرزندان تعامل دارند و روابط بیرونی به تعامل اعضای خانواده با جامعه‌ای گسترده‌تر مانند خویشاوندان، همسایگان و مدرسه مربوط می‌شود (کلمن، ۱۹۹۰). پژوهش‌های اخیر نیز نقش سرمایه اجتماعی را در حوزه‌هایی چون سلامت (ماگرو مونتانس و همکاران^۴، ۲۰۲۴؛ دوه-لئونگ و همکاران^۵، ۲۰۲۱)، تاب‌آوری نوجوانان (راوا، هوتز و هالفون^۶، ۲۰۲۳) و حتی سلامت دهان و دندان (کنورست و همکاران^۷، ۲۰۲۲) برجسته کردند. در ایران نیز، پژوهشگران به نقش سرمایه اجتماعی خانواده در والدگری اشاره کردند (شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱؛ شریفی اردانی، اثنان عشریه و همکاران، ۱۴۰۱ و شریفی اردانی، یآوری و همکاران، ۱۴۰۲). برخی از پژوهش‌ها نیز به نقش سرمایه اجتماعی در رفتارهای شهروندی پرداخته‌اند (بوگلر و سومچ، ۲۰۲۱؛ خلیفت و همکاران، ۲۰۲۱ و رویز-پالومینو و همکاران، ۲۰۲۳)؛ بنابراین در پژوهش حاضر سرمایه اجتماعی به‌عنوان یکی از عوامل زمینه‌ساز در شکل‌گیری رفتار شهروندی تحصیلی مورد توجه قرار گرفت.

از دیگر اشکال سرمایه انسانی که در بازتولید پدیده‌های اجتماعی نقش دارد، سرمایه فرهنگی^۸ است (بورديو، ۱۹۸۴)؛ به نقل از شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱). این سرمایه نقشی ظریف اما مؤثر در تعیین موقعیت اجتماعی افراد ایفا می‌کند (بوگرا، واتسون و ونتریگلیو^۹، ۲۰۲۰). سرمایه فرهنگی سه مؤلفه دارد: عینیت‌یافته^{۱۰} (نمودهای عینی چون کتاب‌ها، آثار هنری، موسیقی و سایر کالاهای فرهنگی)، ذهنیت‌یافته^{۱۱} (زبان، اعمال و ترجیحات فرهنگی) و نهادینه‌شده^{۱۲} (مدارک و مدارج تحصیلی) (شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱). پژوهش‌ها نقش مهم سرمایه فرهنگی را در رشد جوامع (هیل و همکاران^{۱۳}، ۲۰۲۳) و توسعه صلاحیت‌های آموزش عالی در سطح بین‌المللی (تنگ و کوزیر^{۱۴}، ۲۰۲۴؛ فنگ و تان^{۱۵}، ۲۰۲۴) تأیید کرده‌اند. همچنین، مطالعات اخیر نشان داده‌اند که سه نوع سرمایه انسانی—اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی—قابلیت تکمیل یکدیگر را داشته و می‌توانند به بهبود کیفیت

1. Hosokawa & Katsura
2. Kassim & Hutagalung
3. Family Social Capital
4. Magro-Montañés Et Al.
5. Duh-Leong Et Al.
6. Rava, Hotez, & Halfon
7. Knorst Et Al.
8. Cultural Capital
9. Bhugra, Watson & Ventriglio
10. Objectified
11. Embodied
12. Institutionalized
13. Hale Et Al.
14. Teng, & Cosier
15. Feng, & Tan

زندگی فردی (زوج‌گرا و سوپلیتا و همکاران^۱، ۲۰۲۱؛ کیزوس و همکاران^۲، ۲۰۱۸ و فنگ و تان، ۲۰۲۴)، رضایت زناشویی (آبداری تفتی، تولائی و شریفی اردانی، ۱۴۰۲) و سبک‌های فرزندپروری (شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱؛ شریفی اردانی و همکاران، ۱۴۰۱ و ۱۴۰۲؛ آبداری تفتی و همکاران، ۱۴۰۲) منجر شوند. با توجه به این یافته‌ها، می‌توان فرض کرد که سرمایه‌های انسانی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی نیز تأثیرگذار هستند؛ چراکه هر یک از این سرمایه‌ها بستری متفاوت برای بروز یا کاهش این رفتارها فراهم می‌کنند.

با توجه به مطالب بیان شده، به نظر می‌رسد سرمایه‌های انسانی می‌توانند بر رفتارهای شهروندی تأثیرگذار باشند و یافته‌های پژوهش‌ها نیز از این موضوع حمایت می‌کنند (پایدار و صالحی، ۱۳۹۶؛ باسو، پرادان و تواری، ۲۰۱۷)؛ بنابراین، می‌توان چنین فرض کرد که این سرمایه‌ها بر رفتارهای شهروندی تحصیلی نیز مؤثرند؛ چراکه هر نوع سرمایه انسانی می‌تواند زمینه‌ها و شرایطی را فراهم کند که موجب رشد یا کاهش این رفتارها شود؛ اما پرسش اساسی این است که این سرمایه‌های انسانی از چه طریقی به بروز رفتارهای شهروندی در افراد منجر می‌شوند؟ محققان یکی از مسیرهای احتمالی را ویژگی‌های فردی و شخصیتی می‌دانند (پلتزر^۳، ۲۰۲۱؛ کالارگیرو، ساندار و جهانی^۴، ۲۰۲۳ و رولین و استروناخ^۵، ۲۰۲۲).

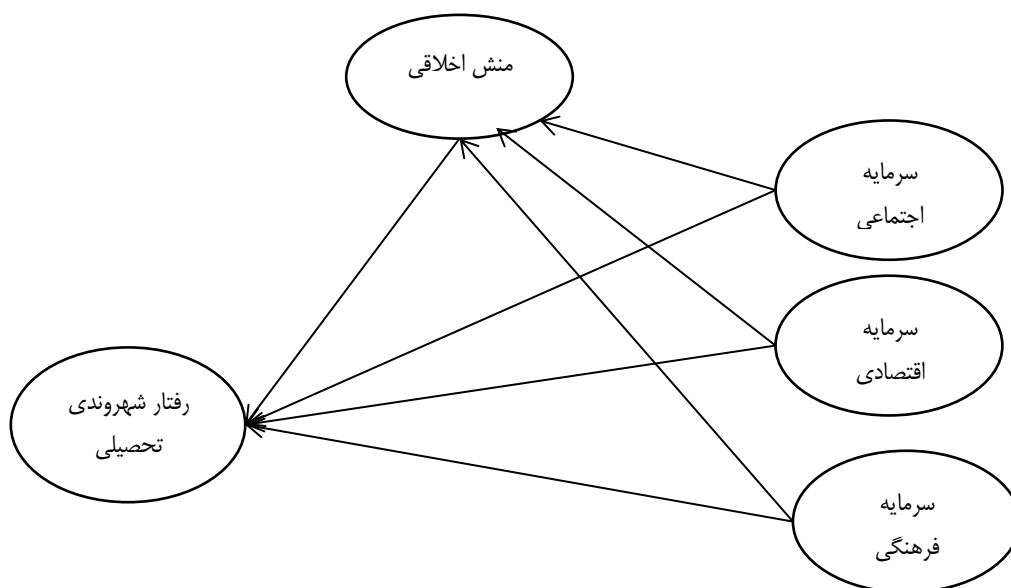
زتزر و همکاران (۲۰۲۰) در فرا تحلیلی نشان دادند ویژگی‌های برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی، صداقت-فروتنی، گشودگی به تجربه و توافق‌پذیری از مدل شخصیتی هگزاکو^۶، با رفتار شهروندی سازمانی همبستگی مثبت با اندازه بین ۰/۱۱ تا ۰/۲۰ دارند. در فراتحلیلی دیگر پلتزر (۲۰۲۱) نشان داد این همبستگی در سطح قوی‌تری با اندازه بین ۰/۲۰ تا ۰/۳۲ نشان داده‌اند. پژوهش‌های اخیر دیگری نیز نشان دادند ویژگی‌های شخصیتی می‌توانند با رفتار شهروندی سازمانی ارتباط داشته باشند که می‌توان به پژوهش‌های رولین و استروناخ (۲۰۲۲) و کالارگیرو، ساندار و جهانی (۲۰۲۳) اشاره کرد.

منش اخلاقی^۷ از جمله سازه‌های شخصیتی است که اخیراً مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است (هلزر، کوهن، کیم، ایوریو و وافین، ۲۰۲۴ و خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷). کوهن و مورس^۸ (۲۰۱۴) در ارتباط با منش‌های اخلاقی تأکید می‌کنند که رفتار اخلاقی تحت تأثیر هر دو عامل شخصیتی^۹ و موقعیتی^{۱۰} قرار دارد و این دو در تعامل با یکدیگر عمل می‌کنند، بدون آنکه یکی بر دیگری برتری داشته باشد. به‌طور کلی، اخلاق^{۱۱} در بستر روابط اجتماعی معنا پیدا می‌کند و به استانداردهای رفتار درست و نادرست اشاره دارد. در تعریفی دیگر، خرمائی و قائمی (۱۳۹۷) منش اخلاقی را شبکه‌ای از صفات نسبتاً پایدار و سازمان‌یافته می‌دانند که ارزش‌های فرهنگی در آن‌ها نهادینه شده و در تعامل با موقعیت، بر شناخت، هیجان و رفتار فرد اثر می‌گذارند. به باور آنان، دارنده این صفات در یک فرهنگ می‌تواند اخلاق‌گرا یا اخلاق‌گریز تلقی شود. آن‌ها در پژوهشی، هشت نوع منش اخلاقی را شناسایی کرده‌اند: آداب‌گرا^{۱۲} (مبتنی بر مراقبت و احترام به دیگران)؛ وظیفه‌گرا^{۱۳} (بر اساس تعهدات فردی)؛ پارسایانه^{۱۴} (دارای ارزش‌های

1. Zugravu-Soilita
2. Kizos
3. Pletzer
4. Kalargyrou, Sundar, & Jahani
5. Roulin & Stronach
6. Hexaco
7. Moral Character
8. Cohen & Morse
9. Personality Factors
10. Situational Factors
11. Morality
12. Etiquette
13. Conscientiousness
14. Pious

دینی؛ بخشش گرا^۱ (چشم‌پوشی از خطای دیگران)؛ صداقت گرا^۲ (بر مبنای درستکاری و نفی فریب)؛ تبعیت‌گرا^۳ (نفی رفتارهای آسیب‌زننده به دیگران)؛ حساسیت‌گرا^۴ (توجه به منافع عمومی)؛ وارستگی‌گرا^۵ (نفی نگرانی نسبت به از دست دادن قدرت و موقعیت) (شریفی اردانی و خرمایی، ۱۴۰۱). ناروز و لاپسلی^۶ (۲۰۰۹) نیز تأکید دارند که منش‌های اخلاقی در خلأ شکل نمی‌گیرند و تحت تأثیر ویژگی‌های بافت اجتماعی-اقتصادی رشد می‌یابند؛ بنابراین در پژوهش حاضر فرض می‌شود که سرمایه‌های انسانی به‌عنوان بافت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است که می‌تواند منش‌های اخلاقی را تحت تأثیر خود قرار دهد. از سویی دیگر تا امروز، بیشتر پژوهش‌های روان‌شناختی درباره منش اخلاقی بر این موضوع متمرکز بوده‌اند که افراد با سطوح بالاتر منش اخلاقی، چگونه در مسائل اخلاقی متفاوت از دیگران می‌اندیشند و رفتار می‌کنند (کوهن و همکاران، ۲۰۲۲؛ هلزر، کوهن و کیم، ۲۰۲۳). پژوهش‌های پیشین در بین دانشجویان مدیریت (هلزر، کوهن و کیم، ۲۰۲۳)، در بین وکلا (کوهن و همکاران، ۲۰۲۲) و کارمندان در سراسر ایالات‌متحده (کوهن، پانتر و همکاران، ۲۰۱۴) نشان داده‌اند که منش‌های اخلاقی با شناخت اخلاقی بهتر، قابل‌اعتماد بودن و تصمیم‌گیری اخلاقی‌تر مرتبط هستند. شواهد پژوهشی نشان می‌دهد که افراد با سطوح بالاتر منش‌های اخلاقی دارای سطح بالاتری از رفتارهای مثبت سازمانی هستند (لموین و همکاران^۸، ۲۰۱۹؛ مور و همکاران^۹، ۲۰۱۹)؛ بنابراین در پژوهش حاضر فرض می‌شود منش‌های اخلاقی نیز می‌تواند زمینه‌ساز بروز رفتارهای شهروندی تحصیلی در بین دانشجو معلمان باشند. به‌طور کلی، بررسی‌ها نشان می‌دهند که رفتارهای شهروندی می‌توانند از بروز رفتارهای آسیب‌زای تحصیلی نظیر عدم صداقت و خشونت در میان فراگیران جلوگیری کرده و موجب بهبود عملکرد علمی شوند (واندیک و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۵). با این حال، بررسی‌ها نشان می‌دهند که تاکنون پژوهشی در شکل مدل علی، نقش هم‌زمان عوامل بافتی نظیر سرمایه‌های انسانی (اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی) و عوامل فردی مانند منش‌های اخلاقی را در پیش‌بینی رفتارهای شهروندی تحصیلی بررسی نکرده است. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر بررسی نقش سرمایه‌های انسانی و منش اخلاقی در تبیین رفتارهای شهروندی تحصیلی دانشجو معلمان است و در این پژوهش، بر نقش میانجی منش اخلاقی به‌عنوان حلقه انتقال‌دهنده اثرات زمینه‌ای بر رفتار تأکید شده است. مدل مفهومی پژوهش در شکل (۱) ارائه شده است.

1. Forgiveness
2. Honest
3. Submissive
4. Sensitivity
5. Independent
6. Narvaez & Lapsley
7. Helzer, Cohen, & Kim
8. Lemoine Et Al.
9. Moore Et Al.,
10. Van Dick

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر از حیث هدف، بنیادی و از نظر روش، توصیفی-همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجوی معلمان شاغل به تحصیل در پردیس‌های برادران و خواهران دانشگاه فرهنگیان استان یزد در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود که تعداد آنان ۲۴۲۵ نفر (۱۲۰۴ دختر و ۱۲۲۱ پسر) گزارش شد. حجم نمونه با توجه به دیدگاه کلین (۲۰۲۳) بر اساس تعداد پارامترهای اندازه‌گیری شده در مدل به ازای هر پارامتر اندازه‌گیری شده در مدل بین ۱۰ تا ۲۰ مشارکت‌کننده انتخاب می‌شوند و این که در هر صورت حجم نمونه نباید کمتر از ۲۰۰ نفر باشند، ۳۶۰ نفر (۱۸۰ دختر و ۱۸۰ پسر) در نظر گرفته شد. نمونه‌گیری به روش تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انجام گرفت. بدین منظور، از میان ۱۰ دانشکده موجود در پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان، سه دانشکده به صورت تصادفی انتخاب و از هر دانشکده، دو کلاس انتخاب شدند. در نهایت، ۱۲ کلاس ۳۰ نفره (۶ کلاس از پردیس برادران و ۶ کلاس از پردیس خواهران) به عنوان خوشه‌های نمونه در پژوهش شرکت داده شدند. پس از جمع‌آوری پرسش‌نامه‌ها، داده‌های ۳۵۲ نفر (۱۷۳ پسر و ۱۷۹ دختر) وارد تحلیل نهایی شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و SmartPLS نسخه ۳ استفاده شد.

ابزارهای پژوهش

الف) پرسش‌نامه رفتار شهروندی تحصیلی (ACBQ): پرسش‌نامه رفتارهای شهروندی تحصیلی توسط گلپرور (۱۳۸۹) ساخته شده و دارای ۲۱ گویه و سه زیرمقیاس پایبندی به قواعد^۲ (۸ گویه)، یاری‌رسانی و مشارکت اجتماعی^۳ (۱۰ گویه) و روابط صمیمانه^۴ (۳ گویه) است. مقیاس مذکور بر اساس طیف لیکرت هفت درجه‌ای از (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۷) نمره‌گذاری می‌شود. در مورد گویه‌های ۶، ۹، ۱۰ و ۱۱ نمره‌گذاری به صورت معکوس انجام می‌شود. برای به دست آوردن امتیاز هر مؤلفه، در پژوهش گلپرور (۱۳۸۹) در تحلیل عامل اکتشافی وجود سه عامل مذکور را تأیید کرد. همچنین ضریب آلفای کرونباخ سه عامل به

1. Academic Citizenship Behavior Questionnaire (ACBQ)
 2. Adherence To Rules
 3. Helping And Social Participation
 4. Intimate Relationships

ترتیب برابر $0/73$ ، $0/70$ و $0/70$ به دست آمده است. پایایی و روایی سازه این ابزار در پژوهش آزادی‌دهی و خرمایی (۱۴۰۱) با تحلیل عاملی تأییدی و شاخص‌های برازش تأیید شده است ($X^2/df=2/51$ ، $GFI=0/95$ ، $CFI=0/95$ ، $RMSEA=0/04$ و $PCLOSE=0/71$)؛ و همچنین آلفای کرونباخ برای نمره کل $0/86$ محاسبه گردید. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای نمره کل پرسش‌نامه $0/80$ ؛ برای مؤلفه‌های پایبندی به قواعد $0/79$ ؛ یاری‌رسانی و مشارکت اجتماعی $0/68$ و روابط صمیمانه $0/64$ گزارش شده است.

ب) پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی خانواده (FSCQ)^۱: پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی خانواده توسط اکبری (۱۳۹۲) تهیه و اعتبار سنجی شد. این پرسش‌نامه دارای ۳۳ گویه و ۲ مؤلفه سرمایه اجتماعی درون خانواده^۲ و سرمایه اجتماعی بیرون خانواده^۳ است. این مقیاس در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ بسیار کم تا ۵ بسیار زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. اکبری (۱۳۹۲) برای سرمایه درون خانواده آلفای کرونباخ را $0/83$ و برای سرمایه بیرون خانواده $0/79$ گزارش کرد. این محقق در پژوهش خود اشاره‌ای به شاخص‌های تحلیل عاملی نداشت. سفیری و همکاران (۱۳۹۴) برای سرمایه درون خانواده آلفای کرونباخ را $0/94$ و برای سرمایه بیرون خانواده $0/92$ گزارش کردند. در این پژوهش نیز شاخص‌های برازش مدل و تحلیل عاملی تأییدی گزارش نشد از این رو در پژوهش حاضر تحلیل عاملی تأییدی انجام شد، بر اساس نتایج تحلیل عاملی تأییدی، گویه‌های ۴، ۱۰، ۹، ۱۴، ۱۷ و ۲۷ دارای بار عاملی کمتر از $0/40$ بودند، بنابراین از تحلیل حذف شدند. مدل نهایی از نظر شاخص‌های برازش مدل قبل از اصلاح مدل ($SRMR=0/11$ و $NFI=0/58$) و بعد از اصلاح مدل ($SRMR=0/09$ و $NFI=0/61$) بود که بهبود شاخص‌ها پس از اصلاح مدل را نشان می‌دهد. آلفای کرونباخ برای سرمایه اجتماعی بیرون خانواده $0/76$ و برای درون خانواده $0/84$ محاسبه شد.

ج) پرسش‌نامه منش‌های اخلاقی (MCQ)^۴: بر اساس فرم بلند پرسش‌نامه منش‌های اخلاقی طراحی شده توسط خرمایی و قائمی (۱۳۹۷) ساخته شده است و شامل ۲۴ گویه در ۸ مؤلفه است که عبارت‌اند از: ۱- آداب گرا؛ ۲- وظیفه گرا؛ ۳- پارسایانه؛ ۴- بخشش گرا؛ ۵- صداقت گرا؛ ۶- تبعیت گرا؛ ۷- حساسیت گرا و ۸- وارستگی است (خرمائی و قائمی، ۱۳۹۷). این پرسش‌نامه بر اساس طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱=کاملاً درست تا ۵=کاملاً نادرست) نمره‌گذاری می‌شود و ضریب آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه $0/86$ و زیرمقیاس‌ها بین $0/61$ تا $0/92$ گزارش شده است. همچنین پایایی و روایی سازه این ابزار در پژوهش بارانی و خرمایی (۱۴۰۰) با تحلیل عاملی تأییدی و شاخص‌های برازش مناسب تأیید شده است ($X^2/df=1/87$ ، $GFI=0/88$ ، $IFI=0/88$ ، $CFI=0/88$ و $RMSEA=0/05$ و $PCLOSE=0/11$). در پژوهش حاضر با استفاده از تحلیل مدل معادلات ساختاری مبتنی بر PLS-SEM، یک گویه از مؤلفه منش تبعیت‌گرا به دلیل بار عاملی پایین حذف گردید. همچنین در پژوهش حاضر نیز ضریب آلفای کرونباخ کل پرسش‌نامه $0/87$ به دست آمد و ضرایب آلفا برای مؤلفه‌ها به ترتیب از $0/60$ تا $0/77$ متغیر بود و شاخص‌های برازش مدل قبل از اصلاح مدل ($SRMR=0/10$ و $NFI=0/50$) و بعد از اصلاح مدل ($SRMR=0/09$ و $NFI=0/62$) گزارش شد که نشان‌دهنده بهبود برازش مدل پس از اصلاح است.

د) پرسش‌نامه سرمایه‌های فرهنگی (CCQ)^۵: پرسش‌نامه سرمایه‌های فرهنگی توسط شربتیان و اسکندری (۱۳۹۶) تهیه و اعتبار یابی شد. پرسش‌نامه سرمایه فرهنگی دارای ۲۱ سؤال و سه مؤلفه‌ی ذهنیت یافته^۶، عینیت یافته^۷ و نهادینه‌شده^۸ است. این مقیاس در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ خیلی کم تا ۵ خیلی زیاد) نمره‌گذاری می‌شود. در این پرسش‌نامه حداقل نمره ۲۱ و حداکثر نمره ۱۰۵ است. شربتیان و اسکندری (۱۳۹۶) برای نمره کل سرمایه فرهنگی آلفای کرونباخ $0/72$ گزارش کردند و برای مؤلفه

1. Family Social Capital Questionnaire (FSCQ)
2. Within the Family
3. Outside the Family
4. Moral Character Questionnaire (MCQ)
5. Cultural Capital Questionnaire (CCQ)
6. Embodied
7. Objectified
8. Institutionalized

ذهنیت یافته ۰/۷۱؛ برای مؤلفه عینیت یافته ۰/۶۱ و برای مؤلفه نهادینه‌شده ۰/۴۵ محاسبه کردند، روایی محتوایی، صوری و نیز روایی سازه از طریق تحلیل عاملی مطلوب گزارش شده ولی اشاره‌ای به شاخص‌های برازش نشده است. در پژوهش آبداری تفتی، تولائی و شریفی اردانی (۱۴۰۲) روایی این پرسش‌نامه موردبررسی و شاخص‌های برازش مدل در سطح قابل قبولی قرار داشت (SRMR = ۰/۰۹۰ و NFI = ۰/۸۲) و برای نمره کل سرمایه فرهنگی آلفای کرونباخ ۰/۸۷ محاسبه شد و برای مؤلفه سرمایه ذهنیت یافته ۰/۸۵؛ برای مؤلفه سرمایه عینیت یافته ۰/۸۸ و برای مؤلفه سرمایه نهادینه‌شده ۰/۷۰ محاسبه گردید. در پژوهش حاضر برای نمره کل سرمایه فرهنگی آلفای کرونباخ ۰/۸۶ محاسبه شد و برای مؤلفه سرمایه فرهنگی ذهنیت یافته ۰/۸۱؛ برای مؤلفه سرمایه فرهنگی عینیت یافته ۰/۷۲ و برای مؤلفه سرمایه فرهنگی نهادینه‌شده ۰/۶۱ محاسبه گردید.

۵) پرسش‌نامه سرمایه اقتصادی خانواده (FECS): این مقیاس توسط شریفی اردانی و همکاران (۱۴۰۱) تهیه و اعتبار یابی شد که دارای ۱۱ گویه و ۴ مؤلفه‌ی وضعیت اشتغال (گویه‌های ۱، ۵)، وضعیت سلامت (گویه‌های ۱۱، ۱۰)، وضعیت درآمدی (گویه‌های ۲، ۷، ۶) و وضعیت مالکیت (گویه‌های ۳، ۴، ۸، ۹) است. این مقیاس در طیف لیکرت ۵ درجه‌ای (۱ خیلی بد تا ۵ خیلی خوب) نمره‌گذاری می‌شود. در این پرسش‌نامه حداقل نمره ۱۱ و حداکثر نمره ۵۵ است. شریفی اردانی و همکاران (۱۴۰۱) برای مقیاس سرمایه اقتصادی خانواده تحلیل عامل اکتشافی انجام دادند که چهار عامل استخراج شد. نتایج تحلیل عامل تأییدی نشان داد مقدار خی دو برابر با ۴۳/۸۳ مقدار نسبت خی دو به درجه آزادی برابر با ۱/۹۱، مقدار CFI برابر با ۰/۹۹، مقدار GFI برابر با ۰/۹۸، مقدار RAMSEA برابر با ۰/۰۴۷ و مقدار PCLOSE نیز برابر با ۰/۵۹ است که در دامنه قابل قبولی قرار دارند و همچنین آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۸۷ و برای مؤلفه‌های وضعیت اشتغال، ۰/۷۴، وضعیت سلامت، ۰/۴۷، وضعیت درآمدی، ۰/۷۷ و وضعیت مالکیت، ۰/۸۵ بود. در پژوهش حاضر آلفای کرونباخ برای نمره کل ۰/۹۰ و برای مؤلفه‌های وضعیت اشتغال ۰/۶۱، وضعیت سلامت ۰/۵۱، وضعیت درآمدی ۰/۸۰ و وضعیت مالکیت ۰/۸۱ بود.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی جمعیت‌شناسی حاکی از آن بود که ۳۵۲ نفر از دانشجویان دانشگاه فرهنگیان در پژوهش حاضر شرکت داشتند که ۱۷۳ نفر (۴۹٪) پسر و ۱۷۹ نفر (۵۱٪) دختر بودند. میانگین و انحراف معیار سن دانشجویان پسر (۱۹/۹۳±۰/۸۳) و میانگین و انحراف معیار دانشجویان دختر (۲۰/۲۰±۱/۰۸) بود. در جدول (۱) یافته‌های مربوط به شاخص‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار) شاخص‌های توزیع داده (چولگی و کشیدگی) نشان داده شده است. نتایج نشان می‌دهد میزان کجی/کشیدگی در زیر سطح ۱± هستند که نشان‌دهنده قابل قبول بودن توزیع داده‌ها است. در پژوهش حاضر نتایج شاخص VIF برای تمام متغیرهای آشکار در سطح (VIF < ۵) است که نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی^۲ بالا است (سرستد^۳ و همکاران، ۲۰۲۲).

جدول ۱. آمار توصیفی داده‌ها برحسب متغیرهای پژوهش

متغیرها		شاخص توصیفی		شاخص توزیع داده‌ها	
		SD	میانگین	چولگی	کشیدگی
نمره کل سرمایه فرهنگی		۹/۶۲	۵۲/۶۹	۰/۵۴	۰/۲۴
نمره کل سرمایه اجتماعی خانواده		۱۴/۳۳	۹۵/۶۲	-۰/۳۵	۰/۹۶
نمره کل سرمایه اقتصادی		۷/۳۸	۳۸/۳۲	-۰/۱۸	۰/۳۷
نمره کل منش اخلاقی		۱۳/۱۳	۸۵/۲۹	-۰/۳۷	۰/۹۳
نمره کل رفتار شهروندی تحصیلی		۱۶/۵۵	۸۳/۸۵	-۰/۹۸	۰/۹۳

1. Family Economic Capital Scale (FECS)
2. Collinearity
3. Sarstedt

یکی از شرایط اجرای تحلیل معادلات ساختاری وجود ارتباط بین متغیرهای پژوهش است، لذا در پژوهش حاضر به بررسی روابط همبستگی بین متغیرها پرداخته می‌شود. نتایج همبستگی نشان داد بین سرمایه فرهنگی ($r=0/14$, $p<0/01$) و نمره سرمایه اجتماعی ($r=0/30$, $p<0/01$) سرمایه اقتصادی ($r=0/25$, $p<0/01$) و منش اخلاقی ($r=0/47$, $p<0/01$) با متغیر رفتارهای شهروندی تحصیلی رابطه‌ای مثبت وجود دارد. نتایج همبستگی نشان داد بین سرمایه فرهنگی ($r=0/22$, $p<0/01$) و نمره سرمایه اجتماعی ($r=0/33$, $p<0/01$) سرمایه اقتصادی ($r=0/30$, $p<0/01$) و با متغیر منش اخلاقی رابطه‌ای مثبت وجود دارد.

جدول ۲. نتایج همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
سرمایه فرهنگی	1				
سرمایه اجتماعی	0/37**	1			
سرمایه اقتصادی	0/20**	0/41**	1		
منش های اخلاقی	0/22**	0/33**	0/30**	1	
رفتار شهروندی تحصیلی	0/14**	0/30**	0/25**	0/47**	1

ارزیابی مدل بیرونی (مدل اندازه‌گیری)

برای ارزیابی مدل بیرونی از معیار ضریب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی (CR) استفاده شد علاوه بر این، اعتبار همگرا با استفاده از میانگین واریانس استخراج شده (AVE) توسط هر سازه مورد بررسی قرار گرفت که در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. شاخص‌های مربوط به پایایی و روایی همگرا مدل بیرونی

سازه	پایایی درونی (آلفای کرونباخ)	پایایی ترکیبی (CR)	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)
رفتارهای شهروندی تحصیلی	۰/۸۶	۰/۹۲	۰/۷۸
سرمایه اجتماعی	۰/۶۷	۰/۸۵	۰/۷۴
سرمایه اقتصادی	۰/۸۹	۰/۹۰	۰/۷۰
سرمایه فرهنگی	۰/۷۲	۰/۸۲	۰/۶۱
منش اخلاقی	۰/۸۴	۰/۸۸	۰/۴۷

بر اساس جدول ۳، شاخص‌های پایایی و روایی همگرای مدل بیرونی مورد بررسی قرار گرفت. پایایی درونی تمام سازه‌ها با آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷۰ و پایایی ترکیبی (CR) بالاتر از ۰/۸۰ (به استثنای سرمایه فرهنگی با ۰/۸۲) در محدوده مطلوب قرار دارد. از نظر روایی همگرا، مقادیر AVE برای کلیه سازه‌ها به جز «منش اخلاقی» (۰/۴۷) بالاتر از حد استاندارد ۰/۵۰ است. این امر نشان‌دهنده پایایی قابل قبول مدل اندازه‌گیری است، اگرچه سازه منش اخلاقی نیاز به توجه و بازنگری دارد... به‌طور کلی، یافته‌های آماری حاکی از آن است که ابزارهای به‌کاررفته در این پژوهش از اعتبار و پایایی لازم برخوردار هستند. جدول ۴، روایی افتراقی سازه‌های پژوهش را با استفاده از معیار فورنل-لارکر ارزیابی می‌کند.

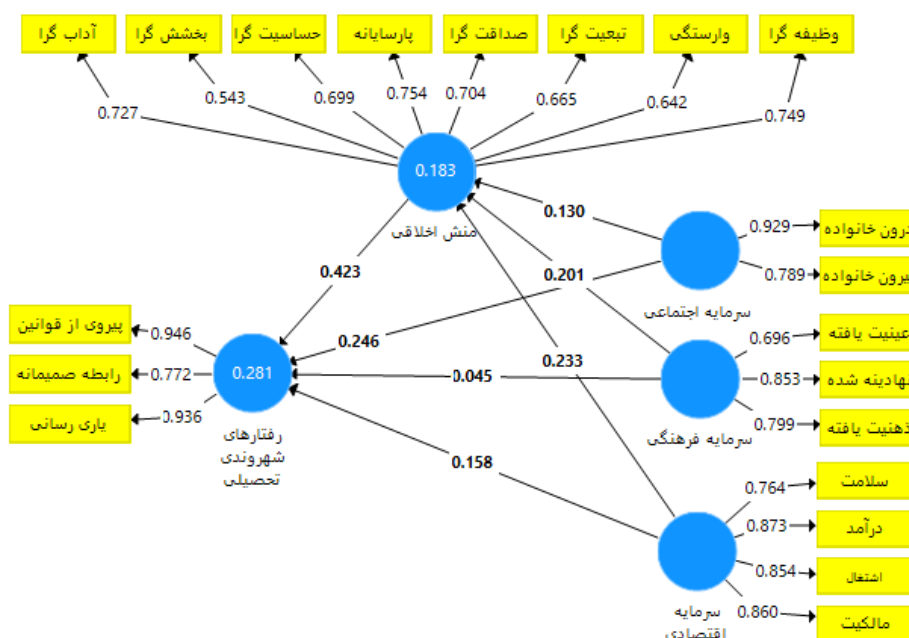
جدول ۴. روایی افتراقی با معیار فورنل-لارکر ارزیابی

سازه	رفتارهای شهروندی تحصیلی	سرمایه اجتماعی	سرمایه اقتصادی	سرمایه فرهنگی	منش اخلاقی
رفتارهای شهروندی تحصیلی	۰/۸۹				
سرمایه اجتماعی	۰/۳۳	۰/۸۶			
سرمایه اقتصادی	۰/۲۹	۰/۴۴	۰/۸۴		
سرمایه فرهنگی	۰/۱۹	۰/۴۳	۰/۲۳	۰/۷۸	
منش اخلاقی	۰/۴۹	۰/۳۲	۰/۳۴	۰/۳۱	۰/۶۹

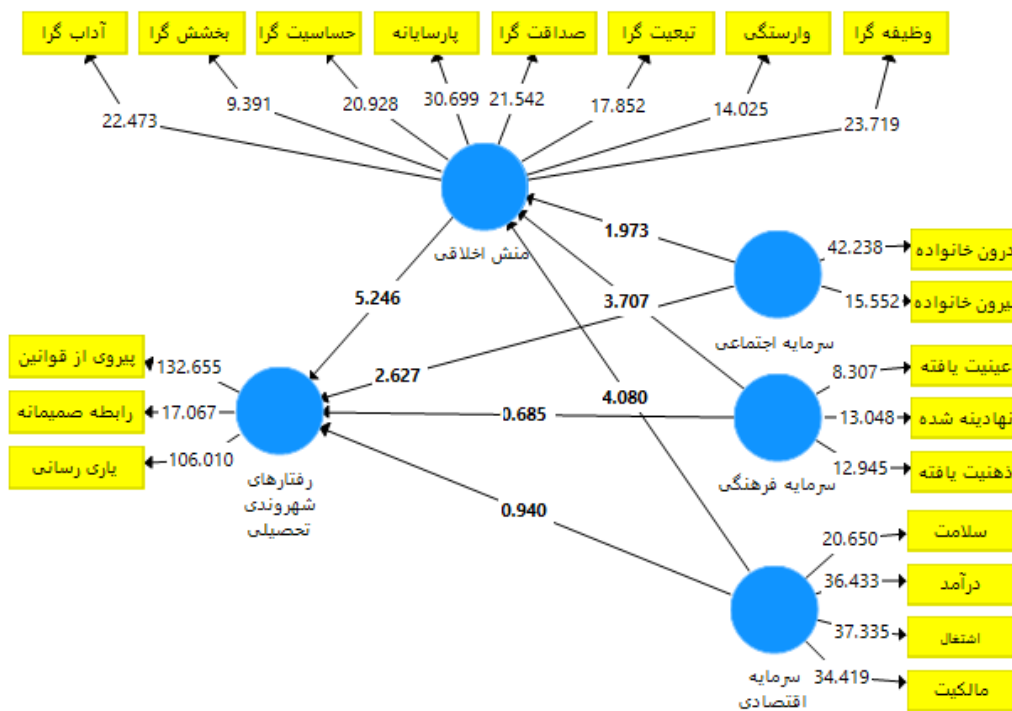
بر اساس جدول ۴ و ارزیابی روایی افتراقی با معیار فورنل-لارکر، شرایط روایی افتراقی در مدل تحقیق برقرار است. مقادیر واقع در قطر اصلی که نشان‌دهنده جذر AVE هر سازه هستند (۰/۸۹، ۰/۸۶، ۰/۸۴، ۰/۷۸ و ۰/۶۹)، در تمامی موارد از مقادیر واقع در زیرستون‌ها و سطرهای مربوطه (ضرایب همبستگی بین سازه‌ها) بزرگ‌تر هستند. برای مثال، مقدار جذر AVE سازه «رفتارهای شهروندی تحصیلی» (۰/۸۹) از تمامی ضرایب همبستگی آن با سایر سازه‌ها (۰/۳۳، ۰/۲۹، ۰/۱۹ و ۰/۴۹) بیشتر است. این الگو برای کلیه سازه‌های دیگر نیز به‌وضوح مشاهده می‌شود که نشان از تمایز مناسب سازه‌ها و برقراری روایی افتراقی در مدل اندازه‌گیری دارد.

ارزیابی مدل درونی (ساختاری)

جهت فهم بهتر روابط ساختاری بین این متغیرها از معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی استفاده شد. در شکل ۲ و ۳ نتایج نهایی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی مشاهده می‌شود، مؤلفه‌ها دارای بار عاملی قابل قبولی با سازه‌های مربوطه هستند.

شکل ۲. مدل با ضرایب استانداردشده بار عاملی (ارزیابی مدل ساختاری)

شکل ۳. مدل پژوهش با ضرایب t-Values (ارزیابی مدل ساختاری)

در شکل (۲) نتایج نهایی معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی مشاهده می‌شود، مؤلفه‌ها دارای بار عاملی قابل قبولی با سازه‌های مربوطه هستند. در جدول (۵) یافته‌های مربوط به اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل مشاهده می‌شود.

جدول ۵. اثرات مستقیم، غیرمستقیم و اثرات کل

اثرات کل			اثرات غیرمستقیم			اثرات مستقیم			جهت مسیر
P	T	β	P	T	β	P	T	β	
۰/۰۰۱	۳/۶۹	۰/۲۴	۰/۰۹۸	۱/۶۶	۰/۰۵	۰/۰۰۹	۲/۶۲	۰/۱۹	۱- سرمایه اجتماعی - < رفتار شهروندی تحصیلی
۰/۴۹	۰/۶۹	۰/۰۴	۰/۰۰۳	۲/۹۵	۰/۱۰	۰/۴۹	۰/۶۸	-۰/۰۴	۲- سرمایه فرهنگی - < رفتار شهروندی تحصیلی
۰/۰۰۶	۲/۷۵	۰/۱۶	۰/۰۰۴	۲/۹۰	۰/۰۸	۰/۳۴	۰/۹۴	۰/۰۶	۳- سرمایه اقتصادی - < رفتار شهروندی تحصیلی
۰/۰۵	۱/۹۷	۰/۱۳				۰/۰۵	۱/۹۷	۰/۱۳	۴- سرمایه اجتماعی - < منش اخلاقی
۰/۰۰۱	۳/۷۰	۰/۲۰				۰/۰۰۱	۳/۷۰	۰/۲۰	۵- سرمایه فرهنگی - < منش اخلاقی
۰/۰۰۱	۴/۰۸	۰/۲۳				۰/۰۰۱	۴/۰۸	۰/۲۳	۶- سرمایه اقتصادی - < منش اخلاقی
۰/۰۰۱	۵/۲۴	۰/۴۲				۰/۰۰۱	۵/۲۴	۰/۴۲	۷- منش اخلاقی - < رفتار شهروندی تحصیلی
			۰/۰۹۸	۱/۶۶	۰/۰۵				۸ سرمایه اجتماعی - < منش اخلاقی - < رفتار شهروندی تحصیلی
			۰/۰۰۳	۲/۹۵	۰/۱۰				۹- سرمایه فرهنگی - < منش اخلاقی - < رفتار شهروندی تحصیلی
			۰/۰۰۴	۲/۹۰	۰/۰۸				۱۰ سرمایه اقتصادی - < منش اخلاقی - < رفتار شهروندی تحصیلی

بر اساس نتایج مسیر مستقیم متغیرهای سرمایه اجتماعی ($\beta=۰/۱۹$, $p=۰/۰۰۲$) به رفتارهای شهروندی تحصیلی معنی‌دار است، اما مسیر مستقیم سرمایه فرهنگی ($\beta=-۰/۰۴$, $p=۰/۴۹$) و سرمایه اقتصادی ($\beta=۰/۰۶$, $p=۰/۳۴$) به رفتارهای شهروندی

تحصیلی غیر معنی‌دار است. بر اساس نتایج مربوط مسیر مستقیم سرمایه اجتماعی ($\beta=0/13$, $p=0/05$)؛ سرمایه اقتصادی ($\beta=0/23$, $p=0/001$) و سرمایه فرهنگی ($\beta=0/20$, $p=0/001$) به منش اخلاقی معنی‌دار است. نتایج نشان داد که مسیر مستقیم منش اخلاقی به متغیر رفتارهای شهروندی تحصیلی ($\beta=0/42$, $p=0/001$) معنی‌دار است. با توجه به نتایج بوت استراپ در جدول ۵ تأثیر غیرمستقیم سرمایه اجتماعی خانواده بر رفتارهای شهروندی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای منش اخلاقی ($\beta=0/05$, $p=0/09$) معنی‌دار نیست. یافته‌ها نشان داد که مسیر غیرمستقیم سرمایه فرهنگی به رفتارهای شهروندی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای منش اخلاقی ($\beta=0/10$, $p=0/003$) معنی‌دار است. مسیر غیرمستقیم سرمایه اقتصادی به رفتارهای شهروندی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای منش اخلاقی ($\beta=0/08$, $p=0/004$) نیز معنی‌دار است.

ارزیابی کیفیت و برازش مدل

نتایج تحلیل‌های آماری نشان می‌دهد که مدل پژوهش از نظر هم خطی در وضعیت مطلوبی قرار دارد. بررسی شاخص عامل تورم واریانس (VIF) برای ارزیابی عدم وجود هم خطی چندگانه نشان داد که مقادیر تمامی سازه‌های مدل اندازه‌گیری کمتر از ۵ است. بالاترین مقدار مربوط به سازه‌های «پیروی از قوانین» ($4/76$) و «یاری‌رسانی» ($4/53$) بود که همچنان در محدوده قابل قبول قرار دارند؛ بنابراین، مسئله هم خطی چندگانه جدی در مدل پژوهش حاضر وجود ندارد. با تحلیل شاخص‌های کیفیت مدل، نتایج نشان داد که بر اساس شاخص R^2 ، متغیرهای مستقل به ترتیب $27/3$ درصد (رفتارهای شهروندی تحصیلی) و $17/6$ درصد (منش اخلاقی) از واریانس متغیرهای وابسته را تبیین می‌کنند. بر اساس شاخص f^2 ، منش اخلاقی با مقدار $0/20$ دارای تأثیر بزرگ بر رفتارهای شهروندی تحصیلی بود، در حالی که سرمایه‌های اجتماعی ($0/03$)، اقتصادی ($0/04$) و فرهنگی ($0/02$) تأثیرات کوچکی نشان دادند. این یافته‌ها بر نقش محوری منش اخلاقی در مدل تأکید داشته و حاکی از کیفیت قابل قبول مدل پیشنهادی است. در جدول (۶) شاخص‌های روایی متقاطع^۱ و شاخص افزونگی^۲ و برازش مدل قابل مشاهده است.

جدول ۶. شاخص‌های برازش و کیفیت متغیرهای پژوهش

شاخص‌های برازش		میانگین شاخص‌های روایی سازه		شاخص‌های ارزیابی
NFI	SRMR	CV Red	CV Com	
0/74	0/08	0/14	0/36	مدل پژوهش
0/90 <	0/10 >	0/02 <	0/02 <	معیار تصمیم

و با توجه به میانگین شاخص‌های روایی متقاطع برابر با $0/36$ و میانگین شاخص افزونگی برابر با $0/14$ می‌توان کیفیت قابل قبول را مدل ارزیابی نمود. شاخص برازش SRMR بعد از اصلاح در مدل حاضر ($SRMR=0/08$) به دست آمد که در سطح قابل قبول قرار دارد، اما در شاخص NFI بعد از اصلاح ($NFI=0/74$) به دست آمد که به آستانه مطلوب مورد نظر نرسیده است.

1. Construct Crossvalidated Communalities (CVCOM)

2. Construct Crossvalidated Redundancy (CVRED)

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش تبیین رفتارهای شهروندی تحصیلی بر اساس میزان سرمایه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با توجه به نقش واسطه‌ای منش اخلاقی در بین دانشجویان دانشگاه فرهنگیان بود. نتایج پژوهش حاضر با نشان دادن اثر مستقیم سرمایه اجتماعی خانواده بر منش‌های اخلاقی و رفتارهای شهروندی تحصیلی، حاکی از آن است که سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند در دو سطح بر رفتارهای شهروندی دانشجو معلمان اثرگذار باشد. نخست، به صورت مستقیم و از طریق تقویت تعاملات اجتماعی، اعتماد، حمایت و احساس تعلق که زمینه بروز رفتارهای همکاری‌جویانه و مسئولانه در محیط دانشگاه را فراهم می‌آورد؛ یافته‌ای که با پژوهش‌های باسو، پرادان و تواری (۲۰۱۷)، بوگلر و سومچ (۲۰۲۱)، یل‌دیز (۲۰۱۹)، خلیفت و همکاران (۲۰۲۱) و همچنین رویز-پالومینو و همکاران (۲۰۲۳) همسو است. دوم، سرمایه اجتماعی خانواده می‌تواند به صورت غیرمستقیم از طریق پرورش منش‌های اخلاقی در دانشجویان، زمینه بروز رفتارهای شهروندی تحصیلی را فراهم کند. در واقع، خانواده‌هایی که دارای شبکه‌های ارتباطی قوی‌تر، روابط مبتنی بر اعتماد و تعاملات اجتماعی مثبت‌تر هستند، محیطی ایجاد می‌کنند که ارزش‌های اخلاقی مانند نوع‌دوستی، عدالت، احترام و مسئولیت‌پذیری در آن تجربه و درونی می‌شود. چنین بستری سبب رشد خصیصه‌های اخلاقی می‌گردد که خود از مؤلفه‌های کلیدی در بروز رفتارهای شهروندی تحصیلی محسوب می‌شوند.

در این میان، منش‌های اخلاقی نقش حلقه‌ی واسطه‌ی میان سرمایه اجتماعی و رفتارهای شهروندی تحصیلی را ایفا می‌کنند. یافته‌های پژوهش حاضر، همسو با دیدگاه ناروز (۲۰۰۶) و شواهد ارائه‌شده در پژوهش‌های آیزنبرگ (۲۰۲۰) و کوآی و همکاران (۲۰۲۰)، نشان می‌دهد که منش اخلاقی از طریق تأثیرات اجتماعی، روابط مراقبتی و تجارب فرهنگی شکل می‌گیرد. مطابق با دیدگاه ناروز (۲۰۰۶)، منش اخلاقی در بستر زیست‌بومی اخلاقی پرورش می‌یابد و تعاملات اجتماعی غنی و حمایت‌گرانه، بستر رشد فضایل اخلاقی را فراهم می‌کنند. بر این اساس، سرمایه اجتماعی خانواده از طریق شکل‌دهی به این بسترهای اجتماعی و فرهنگی، در رشد منش‌های اخلاقی دانشجویان نقش دارد؛ منش‌هایی که خود به بروز رفتارهای شهروندی منجر می‌شوند. از این رو، یافته‌های پژوهش حاضر همسو با (شریفی اردانی و خرمائی، ۱۴۰۱) نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی خانواده نه تنها به طور مستقیم بلکه از مسیر غیرمستقیم و از طریق منش‌های اخلاقی نیز می‌تواند رفتارهای شهروندی تحصیلی دانشجومعلمین را تبیین کند؛ بنابراین، نقش واسطه‌ای منش‌های اخلاقی بیانگر آن است که تأثیر سرمایه اجتماعی خانواده بر رفتارهای شهروندی تحصیلی، نه صرفاً از مسیر تعاملات اجتماعی بلکه از طریق درونی‌سازی ارزش‌ها، الگوگیری اخلاقی و شکل‌گیری تعهد اخلاقی در محیط خانوادگی تحقق می‌یابد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که مسیر مستقیم سرمایه اقتصادی خانواده به رفتارهای شهروندی تحصیلی در میان دانشجویان دانشگاه فرهنگیان معنادار نیست. این یافته با نتایج پژوهش‌هایی که سرمایه اقتصادی را عاملی با پیامدهای مثبت اجتماعی معرفی کرده‌اند (هوسوکاوا و کاتسورا، ۲۰۱۷؛ کاسم و هوتاگالونگ، ۲۰۲۰) ناهم‌سو است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت افراد برای مواجهه با چالش‌های زندگی خود از منابع گوناگونی بهره می‌برند و زمانی رفاه و تعادل حاصل می‌شود که این منابع بتوانند به اندازه کافی با چالش‌ها مقابله کنند (دوج و همکاران، ۲۰۱۲). بر همین اساس، سرمایه اقتصادی به تنهایی نمی‌تواند موجب بروز رفتارهای مثبت اجتماعی شود، بلکه هنگامی کارآمد است که در تعامل با سایر سرمایه‌های فردی و اجتماعی قرار گیرد. چنان‌که اسمیت (۲۰۱۳) نیز تأکید می‌کند، سرمایه‌های مختلف انسانی و اجتماعی در تعامل با یکدیگر به پیامدهای مثبت منجر می‌شوند.

درعین حال، نتایج نشان داد که سرمایه اقتصادی خانواده می‌تواند به طور معناداری منش‌های اخلاقی مثبت را در دانشجومعلمین تقویت کند. این یافته همسو با دیدگاه پژوهشگرانی است که معتقدند سرمایه اقتصادی دارای پیامدهای مثبت فردی و روانی است (هوسوکاوا و کاتسورا، ۲۰۱۷؛ کاسم و هوتاگالونگ، ۲۰۲۰). بر اساس دیدگاه شریفی اردانی و خرمائی (۱۴۰۱)، منش اخلاقی در بستر زیست‌بومی اخلاقی پرورش می‌یابد؛ از این رو می‌توان سرمایه اقتصادی خانواده را عاملی دانست که از طریق فراهم‌آوردن

شرایط محیطی و فرصت‌های رشدی بهتر، زمینه‌ساز رشد منش‌های اخلاقی مثبت می‌شود. منش‌ها صفاتی اکتسابی‌اند که تحت تأثیر شرایط محیطی و اقتصادی شکل می‌گیرند؛ بنابراین خانواده‌هایی که از وضعیت اقتصادی باثبات‌تری برخوردارند، می‌توانند فضای تربیتی و فرهنگی مناسب‌تری برای پرورش منش‌های اخلاقی فراهم آورند.

از سوی دیگر، یافته‌ها نشان دادند که سرمایه اقتصادی از طریق منش‌های اخلاقی می‌تواند به‌صورت غیرمستقیم رفتارهای شهروندی تحصیلی را تبیین کند. این نتیجه همسو با پژوهش‌های اسمیت (۲۰۱۳)، زوگراوو و همکاران (۲۰۲۱) و کیزوس و همکاران (۲۰۱۸) است که تأکید کرده‌اند سرمایه‌های انسانی و اجتماعی مکمل یکدیگرند و در تعامل با هم به پیامدهای مثبت اجتماعی منجر می‌شوند. همچنین نتایج با یافته‌های وانگ و همکاران (۲۰۲۴) و راثو، ماریگودا و ونوگوپال (۲۰۲۴) همخوان است که نشان دادند منش اخلاقی نقش تعیین‌کننده‌ای در بروز رفتارهای شهروندی دارد. در تبیین این مسیر واسطه‌ای می‌توان گفت سرمایه اقتصادی خانواده با ایجاد احساس امنیت، فرصت رشد فردی و ارتقای کرامت انسانی، زمینه درونی‌سازی ارزش‌های اخلاقی را فراهم می‌کند. در نتیجه، منش‌های اخلاقی به‌عنوان میانجی، اثر سرمایه اقتصادی را به رفتارهای شهروندی تحصیلی منتقل می‌کنند.

در مجموع، نتایج نشان می‌دهد که سرمایه اقتصادی به‌تنهایی نمی‌تواند زمینه‌ساز رفتارهای شهروندی تحصیلی شود؛ اما زمانی که با منش‌های اخلاقی مثبت همراه گردد، بروز رفتارهای شهروندی را تسهیل می‌کند. این یافته به‌نوعی بیانگر اهمیت تعامل میان منابع مادی و اخلاقی در شکل‌گیری کنش‌های اجتماعی مطلوب است. به‌عبارت‌دیگر، رفاه اقتصادی زمانی به رفتارهای شهروندی تحصیلی منجر می‌شود که همراه با رشد فضایل اخلاقی، احساس مسئولیت، نوع‌دوستی و تعهد اجتماعی باشد. در مقابل، در غیاب منش‌های اخلاقی، حتی سرمایه اقتصادی بالا نیز نمی‌تواند محرکی مؤثر برای بروز رفتارهای شهروندی تحصیلی در دانشجویان باشد.

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه فرهنگی خانواده تبیین‌کننده‌ی مستقیم رفتارهای شهروندی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه فرهنگیان نبود. این نتیجه با یافته‌های پژوهش‌هایی که سرمایه فرهنگی را از عوامل مؤثر بر رفتارهای شهروندی دانسته‌اند (سلیم و شریف، ۲۰۲۲؛ پایدار و صالحی، ۱۳۹۶) ناهم‌سو است. به نظر می‌رسد این ناهم‌سوئی ناشی از پیچیدگی‌های ذاتی مفهوم سرمایه فرهنگی و نحوه تأثیر آن بر رفتارهای اجتماعی و تحصیلی باشد. سرمایه فرهنگی دربرگیرنده‌ی مجموعه‌ای از ارزش‌ها، دانش‌ها، عادات و مهارت‌هایی است که موقعیت اجتماعی و سبک زندگی افراد را شکل می‌دهد، اما تأثیر آن بر رفتارهای کنشی و اجتماعی مانند رفتار شهروندی تحصیلی ممکن است غیرمستقیم و وابسته به زمینه‌های فردی و نهادی باشد. چنان‌که پژوهش‌ها نشان داده‌اند، سرمایه فرهنگی نقشی اساسی در شکل‌دهی به موقعیت اجتماعی، توسعه‌ی مهارت‌ها و توانمندی‌های فردی دارد (شریفی اردانی و خرمائی، ۱۴۰۱؛ زوگراو-سویلپتا، کافرونی، بوارد و آپیتی، ۲۰۲۱؛ کیزوس و همکاران، ۲۰۱۸؛ فنگ و تان، ۲۰۲۴). بااین‌حال، برای مشاهده‌ی اثر آن بر رفتارهای شهروندی تحصیلی باید به عواملی مانند ویژگی‌های شخصی، سطح دسترسی به منابع فرهنگی و آموزشی و میزان نهادینه‌شدن ارزش‌های فرهنگی در دانشجویان توجه بیشتری داشت.

در همین راستا، نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه فرهنگی زمانی می‌تواند به بروز رفتارهای شهروندی تحصیلی بینجامد که با منش‌های اخلاقی مثبت همراه باشد. به‌بیان‌دیگر، منش‌های اخلاقی نقش میانجی میان سرمایه فرهنگی و رفتار شهروندی تحصیلی را ایفا می‌کنند. این یافته با نتایج پژوهش‌هایی همسو است که بیان کرده‌اند سرمایه فرهنگی به‌طور غیرمستقیم و از مسیر سایر ویژگی‌های مثبت فردی مانند سرمایه‌های روان‌شناختی می‌تواند به پیامدهای اجتماعی مطلوب منجر شود (آبداری تفتی، تولائی و شریفی اردانی، ۱۴۰۲). در همین راستا، پژوهش‌های متعددی نیز نشان داده‌اند که سرمایه فرهنگی می‌تواند نقش مؤثری در رشد جوامع (هیل و همکاران، ۲۰۲۳) و توسعه‌ی صلاحیت‌های آموزش عالی (تنگ و کوزیر، ۲۰۲۴؛ فنگ و تان،

۲۰۲۴) ایفا کند. از این منظر، می‌توان گفت فرد در تعاملات اجتماعی و فرهنگی خود، به‌طور مداوم بازخوردهایی از محیط دریافت می‌کند که منجر به تقویت منش‌های اخلاقی مثبت می‌گردد. این منش‌های اخلاقی به‌نوبه‌ی خود رفتارهای مسئولانه، مشارکت‌جویانه و یاری‌گرانه را در محیط دانشگاهی افزایش می‌دهند. بر این اساس، یافته‌های پژوهش حاضر تأکید می‌کنند که سرمایه فرهنگی از طریق ارتقای منش‌های اخلاقی می‌تواند به‌طور غیرمستقیم موجب افزایش رفتارهای شهروندی تحصیلی در میان دانشجومعلمان گردد.

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که سرمایه اجتماعی نقش مؤثری در تقویت رفتارهای شهروندی تحصیلی دانشجو معلمان دارد، درحالی‌که سرمایه فرهنگی و اقتصادی چنین تأثیری را به‌صورت مستقیم نشان ندادند. با این حال، هر سه نوع سرمایه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در شکل‌گیری منش اخلاقی دانشجو معلمان نقش مهمی ایفا کردند □ علاوه بر این، منش اخلاقی به‌عنوان یک سازه میانجی، توانست تأثیر قابل‌توجهی بر رفتارهای شهروندی تحصیلی داشته باشد. در بررسی مسیرهای غیرمستقیم نیز مشخص شد که سرمایه فرهنگی و اقتصادی از طریق منش اخلاقی می‌تواند بر رفتارهای شهروندی تحصیلی تأثیر بگذارد، اما این نقش واسطه‌ای در مورد سرمایه اجتماعی معنادار نبود.

به‌طور کلی، یافته‌ها اهمیت منش اخلاقی را به‌عنوان سازوکاری کلیدی در انتقال اثر سرمایه‌های فرهنگی و اقتصادی خانواده به حوزه رفتارهای مطلوب تحصیلی دانشجو معلمان برجسته می‌سازند و بر نقش ویژه سرمایه اجتماعی در شکل‌گیری مستقیم این رفتارها تأکید می‌کنند. این نتایج می‌تواند راهنمایی برای سیاست‌گذاران آموزشی، برنامه‌ریزان تربیتی و استادان دانشگاه در جهت تقویت مؤلفه‌های فرهنگی، اقتصادی و اخلاقی در مسیر پرورش معلمان آینده کشور باشد □

از جمله محدودیت‌هایی پژوهش حاضر این است که تمامی داده‌های این پژوهش با روش پیمایشی جمع‌آوری شد و مشکلی رایج مرتبط با این رویکرد، سوگیری است که می‌تواند روابط مشاهده‌شده را متورم نشان دهد. پرسش‌نامه به‌صورت برخط در اختیار شرکت‌کنندگان قرار گرفت، علیرغم فواید این روش جمع‌آوری داده که می‌تواند به صرفه‌جویی در زمان و هزینه و مسائل زیست‌محیطی اشاره کرد این روش می‌تواند محدودیت‌های برای پاسخگویان ایجاد کند.

پیشنهاد‌های پژوهشی و کاربردی

۱. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آینده از روش‌های ترکیبی یا کیفی برای درک عمیق‌تر از چگونگی نقش منش اخلاقی در رفتارهای شهروندی استفاده شود.
۲. انجام مطالعات طولی می‌تواند پویایی رابطه میان سرمایه‌های خانوادگی و تحول منش اخلاقی در طول دوره تربیت معلم را روشن‌تر سازد.
۳. پیشنهاد می‌شود برنامه‌های تربیت معلم، دوره‌ها و کارگاه‌هایی را در زمینه توسعه منش اخلاقی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی طراحی و اجرا کنند.
۴. با توجه به نقش مهم سرمایه اجتماعی، تقویت ارتباط دانشگاه با خانواده‌ها و نهادهای محلی می‌تواند زمینه‌ساز پرورش رفتارهای شهروندی تحصیلی شود.
۵. در سطح سیاست‌گذاری، لازم است توجه بیشتری به عدالت آموزشی و تقویت سرمایه فرهنگی و اقتصادی خانواده‌های دانشجو معلمان صورت گیرد تا بستر رشد منش‌های مثبت و رفتارهای مشارکتی فراهم گردد.

ملاحظات اخلاقی

به‌منظور رعایت ملاحظات اخلاقی پژوهش، دستورالعمل پرسش‌نامه ارائه شد و به شرکت‌کنندگان اطمینان داده شد که از اطلاعات صرفاً در راستای اهداف پژوهش و بدون ذکر نام، مشخصات و سایر جزئیات هویتی شرکت‌کنندگان استفاده خواهد شد. همچنین فرم رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش به‌صورت آنلاین توسط شرکت‌کنندگان تکمیل شد.

حمایت مالی، تقدیر و تشکر

این پژوهش حاصل تلاش پژوهشگران است که نام آن‌ها در مقاله ذکر شده است و هیچ‌گونه حمایت مالی نداشته است. پژوهشگران بر خود لازم می‌دانند از کلیه دانشجویان دانشگاه فرهنگیان که در این پژوهش مشارکت داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایند.

مشارکت نویسندگان:

نویسندگان در مراحل مختلف پژوهش از طراحی، اجرا و نگارش نقش داشتند.

تعارض منافع

در این پژوهش هیچ‌گونه تعارض منافی وجود ندارد.

منابع

- آزادی ده بیدی ف، خرمائی ف. (۱۴۰۱). تبیین رفتارهای اخلاقی تحصیلی: نقش صفات منشی و جو اخلاقی مدرسه. نشریه پژوهش‌های تربیتی. ۱۱ (۴۵): ۱۸۳-۲۰۲. <https://erj.khu.ac.ir/article-1-1047-fa.html>
- اکبری، ن. (۱۳۹۳). سنجش رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و شهروندی فعال جوانان مجرد ۱۸-۳۲ سال شهر تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، (منتشر نشده)، تهران: دانشگاه الزهرا (س). <https://elmnet.ir/vslgg?id=10813526-73225>
- آبداری تفتی، ف، تولائی، م، و شریفی اردانی، ع. (۱۴۰۲). تبیین رضایت زناشویی بر اساس سرمایه فرهنگی با توجه به نقش واسطه‌ای سرمایه اجتماعی و سرمایه روان‌شناختی در بین معلمان شهر یزد. فصل‌نامه پژوهش‌های کاربردی روان‌شناختی، ۱۴(۳)، ۱۲۱-۱۴۲. <https://doi.org/10.22059/japr.2023.332270.644043>
- بارانی، ح، و خرمائی، ف. (۱۴۰۰). رابطه منش‌های اخلاقی با ابعاد بی‌صدافتی تحصیلی با توجه به نقش واسطه‌ای خودفربیی. فصلنامه روانشناسی، ۲۴، ۴، ۴۵۴-۴۷۰.
- خرمائی، ف، و حکمت، ع. (۱۳۹۸). رابطه منش‌های اخلاقی و رفتارهای پرخطر رانندگی. (منتشر نشده)، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شیراز.
- خرمائی، ف، و قائمی، م. (۱۳۹۷). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی پرسش‌نامه منش‌های اخلاقی. (منتشر نشده)، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز.
- سفیری، خ، کمالی، الف، و مصلح، ن. (۱۳۹۴). بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده و مشارکت دینی با هویت دینی نوجوانان. مجله جامعه‌شناسی ایران، ۱۵، ۳، ۱۶۲-۱۹۸. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.17351901.1393.15.3.6.7>
- شربتیان، م، و اسکندری، ز. (۱۳۹۶). تحلیل جامعه‌شناختی شاخص‌های سرمایه فرهنگی و عوامل مؤثر بر آن (مطالعه موردی: دانشجویان دختر دانشگاه‌های پیام نور و آزاد اسلامی قاین)، فصلنامه مطالعات فرهنگی-اجتماعی خراسان، ۲۸ (۱۱)، ۵۷-۸۴. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.26766116.1394.10.2.3.6>

- شریفی اردانی، ع.، اثنان عشریه، م.، شریفی اردانی، ا.، دشت آبادی، م.، و آبداری تفتی، ف. (۱۴۰۱). تبیین علی مهارت اجتماعی فرزندان بر اساس سرمایه اقتصادی با توجه به نقش واسطه‌ای سرمایه اجتماعی خانواده در بین والدین دانش‌آموزان مقطع ابتدایی شهر یزد، نشریه روانشناسی اجتماعی، ۱۰(۶۴)، ۹۵-۱۱۰. https://journals.iau.ir/article_694140.html
- شریفی اردانی، ع.، و خرمائی، ف. (۱۴۰۱). رابطه سرمایه اجتماعی و فرهنگی والدین با مهارت‌های اجتماعی فرزندان: نقش واسطه‌ای سبک‌های والدین در برخورد با هیجانات منفی کودکان. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی، ۱۲(۴۵)، ۱۲۱-۱۴۲. <https://doi.org/10.22034/spr.2022.313182.1697>
- شریفی اردانی، ع.، یآوری، ف.، سجادی‌پور، ف.، س.، یزدانی، س.، و اکرمی ابرقوئی، غ. ر. (۱۴۰۲). بررسی نقش توانمندی‌های منش والدین در تبیین اجتماعی سازی هیجانی با توجه به نقش میانجی‌گری نظم‌بخشی هیجان. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱۳(۴۹)، ۶۰-۴۵. <https://doi.org/10.22034/spr.2023.381953.1815>
- گل پرور، محسن. (۱۳۸۹). بررسی نقش اخلاق تحصیلی، عدالت و بی‌عدالتی آموزشی در رفتارهای شهروندی تحصیلی دانشجویان. نوآوری‌های مدیریت آموزشی (اندیشه‌های تازه در علوم تربیتی)، ۵(۴) (مسلسل ۲۰)، ۲۵-۴۱. <https://www.sid.ir/paper/356704/fa>
- Ariani, D. W. (2013). The relationship between employee engagement, organizational citizenship behavior, and counterproductive work behavior. *International Journal of Business Administration*, 4(2), 46. [Doi: 10.5430/ijba.v4n2p46]
- Basu, E., Pradhan, R. K., & Tewari, H. R. (2017). Impact of organizational citizenship behavior on job performance in Indian healthcare industries: The mediating role of social capital. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 66(6), 780-796. <https://doi.org/10.1108/IJPPM-02-2016-0048>
- Bhugra, D., Watson, C., & Ventriglio, A. (2021). Migration, cultural capital and acculturation. *International review of psychiatry (Abingdon, England)*, 33(1-2), 126-131. <https://doi.org/10.1080/09540261.2020.1733786>
- Bogler, R., & Somech, A. (2021). Psychological capital, team resources and organizational citizenship behavior. In *Leadership and Supervision* (pp. 257-275). Routledge. <https://doi.org/10.1080/00223980.2019.1614515>
- Cohen, T. R., Helzer, E. G., & Creo, R. A. (2022). Honesty among lawyers: Moral character, game framing, and honest disclosures in negotiations. *Negotiation Journal*, 38, 199-234. <https://doi.org/10.1111/nej.12394>
- Cohen, T. R., Panter, A. T., Turan, N., Morse, L. A., & Kim, Y. (2014). Moral character in the workplace. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(5), 943-963. <https://psycnet.apa.org/fulltext/2014-34008-001.html>
- Cohen, T., & Morse, L. (2014). Moral character: What it is and what it does. *Research in Organizational Behavior*, 34 (3), 43 - 61. <https://doi.org/10.1016/j.riob.2014.08.003>
- Coleman, J. S. (1990). Commentary: Social Institutions and Social Theory. *American Sociological Review*, 55(3), 333. <https://doi.org/10.2307/2095759>
- Cui, L., Criss, M. M., Ratliff, E., Wu, Z., Houlberg, B. J., Silk, J. S., & Morris, A. S. (2020). Longitudinal links between maternal and peer emotion socialization and adolescent girls' socioemotional adjustment. *Developmental Psychology*, 56(3), 595-607. <https://psycnet.apa.org/buy/2020-11553-017>
- Dodge, R., Daly, A. P., Huyton, J., & Sanders, L. (2012). The challenges of defining wellbeing. *International journal of wellbeing*, 2(3), 222-235. <http://dx.doi.org/10.5502/ijw.v2i3.4>
- Duh-Leong, C., Dreyer, B. P., Huang, T. T., Katzow, M., Gross, R. S., Fierman, A. H., ... & Yin, H. S. (2021). Social capital as a positive social determinant of health: a narrative review. *Academic pediatrics*, 21(4), 594-599. <https://doi.org/10.1016/j.acap.2020.09.013>
- Eisenberg, N. (2020). Findings, issues, and new directions for research on emotion socialization. *Developmental Psychology*, 56(3), 664-670. <https://psycnet.apa.org/buy/2020-11553-022>
- Feng, S., & Tan, C. Y. (2024). Toward conceptual clarity for digital cultural and social capital in student learning: Insights from a systematic literature review. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11(1), 1-15. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02519-8>
- Gore, J. S., Kiefner, A. E., & Combs, K. M. (2012). Personality predictors of academic citizenship behavior. *Journal of Applied Social Psychology*, 42, 2433-2456. <https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.2012.00948.x>

- Hair Jr, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2021). A primer in partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM). *Sage Publications*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-80519-7_1
- Hale, J., Irish, A., Carolan, M., Clark, J. K., Inwood, S., Jablonski, B. B., & Johnson, T. (2023). A systematic review of cultural capital in US community development research. *Journal of Rural Studies*, 103, 103113. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2023.103113>
- Helzer, E. G., Cohen, T. R., Kim, Y., Iorio, A., & Aven, B. (2024). Moral beacons: Understanding moral character and moral influence. *Journal of Personality*, 92(3), 735-752. <https://onlinelibrary.wiley.com/journal/14676494>
- Hosokawa, R., & Katsura, T. (2017). A longitudinal study of socioeconomic status, family processes, and child adjustment from preschool until early elementary school: the role of social competence. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 11(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-017-0206-z>
- Kalargyrou, V., Sundar, V., & Jahani, S. (2023). Managers' attitudes toward employees with depression and organizational citizenship behaviors in the hospitality industry: Assessing the mediating role of personality. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 35(2), 602-629. <https://doi.org/10.1108/IJCHM-01-2022-0082>
- Kassim, J., & Hutagalung, F. D. (2020). Socioeconomic Status (Ses) Differences In Preschoolers' Social Skills. *Journal of Nusantara Studies (JONUS)*, 5(2), 303-328. <https://doi.org/10.24200/jonus.vol5iss2pp303-328>
- Khelifat, A., Chen, H., Ayoun, B., & Eyoun, K. (2021). The impact of the challenge and hindrance stress on hotel employees interpersonal citizenship behaviors: psychological capital as a moderator. *International Journal of Hospitality Management*, 94, 102886. <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijhm.2021.102886>
- Kizos, T., Plieninger, T., Iosifides, T., García-Martín, M., Girod, G., Karro, K., ... Budniok, M.-A. (2018). Responding to Landscape Change: Stakeholder Participation and Social Capital in Five European Landscapes. *Land*, 7(1), 14. <https://doi.org/10.3390/land7010014>
- Klein, RB (2023). *Principles and methods of structural equation modeling (4th edition)*. New York: Guilford.
- Knorst, J. K., Tomazoni, F., Sfreddo, C. S., Vettore, M. V., Hesse, D., & Ardenghi, T. M. (2022). Social capital and oral health in children and adolescents: a systematic review and metaanalysis. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 50(6), 461-468. <https://doi.org/10.1111/cdoe.12714>
- Lapsley, D. K., Narvaez, D. (2004). A Social -Cognitive Approach to the Moral Personality. Moral development, self, and identity Lawrence Erlbaum Associates Publishers ;189 -212.
- Lemoine, G. J., Hartnell, C., & Leroy, H. (2019). Taking stock of moral approaches to leadership: An integrative review of ethical, authentic, and servant leadership. *The Academy of Management Annals*, 13(1), 148–187. <https://doi.org/10.5465/annals.2016.0121>
- Macfarlane, B., & Burg, D. (2018). Rewarding and recognising academic citizenship. *Project report, Leadership Foundation for Higher Education*, 1-40. <http://dx.doi.org/10.1177/1090198116655314>
- Magro-Montañés, B., Pabón-Carrasco, M., Romero-Castillo, R., Ponce-Blandón, J. A., & Jiménez-Picón, N. (2024). The relationship between neighborhood social capital and health from a biopsychosocial perspective: A systematic review. *Public Health Nursing*. <https://doi.org/10.1111/phn.13323>
- Moore, C., Mayer, D. M., Chiang, F. F. T., Crossley, C., Karlesky, M. J., & Birtch, T. A. (2019). Leaders matter morally: The role of ethical leadership in shaping employee moral cognition and misconduct. *Journal of Applied Psychology*, 104(1), 123–145. <https://doi.org/10.1037/apl0000341>
- Narvaez, D., & Lapsley, D. K. (2009). *Personality, Identity, and Character: Explorations in Moral Psychology*. New York: Cambridge University Press.
- Paydar, F., & Salehi, M. (2017). The Role of Cultural Capital in Organization Citizenship Behavior (Case Study: Islamic Azad University of Mahmudabad). *Rev. Eur. Stud.*, 9, 130. <http://dx.doi.org/10.5539/res.v9n2p130>
- Pletzer, J. L. (2021). Why older employees engage in less counterproductive work behavior and in more organizational citizenship behavior: Examining the role of the HEXACO personality traits. *Personality and Individual Differences*, 173, 110550. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110550>
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of applied psychology*, 88(5), 879. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0021-9010.88.5.879>

- Putnam, R. (2000). *Bowling alone*. New York, NY: Simon and Schuster.
- Ramli, Y., Soelton, M., Suprpto, Ali, A. J. (2020). Implementing Transformational Leadership to Cope with the Implication of Millennial Workforce, *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology PJAE*, 17(5), 52-68. <https://archives.palarch.nl/index.php/jae/article/download/668/664/1284>
- Rao, K. N., Marigowda, J., & Venugopal, D. (2024). Workplace spirituality and organisational citizenship behaviour: an impact study. *International Journal of Work Organisation and Emotion*, 15(1), 44-60. <https://doi.org/10.1504/ijwoe.2024.136602>
- Rava, J., Hotez, E., & Halfon, N. (2023). The role of social capital in resilience among adolescents with adverse family environments. *Current Problems in Pediatric and Adolescent Health Care*, 101436. <https://doi.org/10.1016/j.cppeds.2023.101436>
- Rohman, F., Noermijati, N., Soelton, M., & Mugiono, M. (2022). Model Altruism in Improving Organizational Performance in Social Welfare Institutions Ministry of Social Affairs of the Republic of Indonesia. *Cogent Business & Management*, 9(1), 2151678. <http://dx.doi.org/10.1080/23311975.2022.2151678>
- Rohman, F., Noermijati, N., Soelton, M., & Mugiono, M. (2023). The Role of Quality Assurance in Improving the Distribution of Organizational Performance. *Uncertain Supply Chain Management*, 11(1), 237-248. <http://dx.doi.org/10.5267/j.uscm.2022.10.003>
- Roulin, N., & Stronach, R. (2022). Linked In based assessments of applicant personality, cognitive ability, and likelihood of organizational citizenship behaviors: Comparing self-, other-, and language-based automated ratings. *International Journal of Selection and Assessment*, 30(4), 503-525. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1111/ijsa.12396>
- Ruiz-Palomino, P., Linuesa-Langreo, J., & Elche, D. (2023). Team-level servant leadership and team performance: The mediating roles of organizational citizenship behavior and internal social capital. *Business Ethics, the Environment & Responsibility*, 32, 127-144. <http://dx.doi.org/10.1111/beer.12390>
- Sarstedt, M., Hair, J. F., Pick, M., Liengaard, B. D., Radomir, L., & Ringle, C. M. (2022). Progress in partial least squares structural equation modeling use in marketing research in the last decade. *Psychology & Marketing*. DOI: 10.1002/mar.21640
- Selim, O. N., & Sharif, A. A. (2022). The Role of Academic Citizenship Behavior in Building Cultural Capital. *Journal of Positive School Psychology*, 7695-7702. <https://journalppw.com/index.php/jpsp/article/view/8939>
- Smith, P. A. (2013). Trust and organizational citizenship: Moderating the effects of school socioeconomic status. *Journal of School Public Relations*, 34(2), 218-248. <https://doi.org/10.3138/jspr.34.2.218>
- Soelton, M. (2023). How Did It Happen: Organizational Commitment and Work-Life Balance Affect Organizational Citizenship Behavior? *JDM (Jurnal Dinamika Manajemen)*, 14(1), 149-164. <https://doi.org/10.15294/jdm.v14i1.41493>
- Teng, Y., & Cosier, M. E. (2024, May). Influences of cultural capital and internationalization on global competence in higher education: a systematic literature review. In *Frontiers in Education* (Vol. 9, p. 1397642). Frontiers Media SA. <https://doi.org/10.3389/feduc.2024.1397642>
- Van Dick, R., Wagner, U., Stellmacher, J., Christ, O., & Tissington, P. A. (2005). To be (long) or not to be (long): Social identification in organizational contexts. *Genetic, social, and general psychology monographs*, 131(3), 189-218. <https://doi.org/10.3200/MONO.131.3.189-218>
- Wang, P., Yao, Y., Jiang, Y., & Li, Y. (2024). Learning Spirituality, Well-being and Organizational Citizenship Behavior on Learning Engagement with SDT. *Public Health Policy and Laws Journal*, 10(1), 63-78. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/journal_law/article/view/268012
- Yildiz, H. (2019). The interactive effect of positive psychological capital and organizational trust on organizational citizenship behavior. *Sage Open*, 9(3), 2158244019862661 <https://doi.org/10.1177/2158244019862661>
- Youssef-Morgan, C. M., & Luthans, F. (2013). Psychological capital theory: Toward a positive holistic model. In *Advances in positive organizational psychology* (pp. 145-166). Emerald Group Publishing Limited.
- Zugravu-Soilita, N., Kafrouni, R., Bouard, S., & Apithy, L. (2021). Do cultural capital and social capital matter for economic performance? An empirical investigation of tribal agriculture in New Caledonia. *Ecological Economics*, 182, 106933 <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2020.106933>